

Розвиток ландшафтно-геохімічного напрямку на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Віталій Присакар, Галина Ходан, Аліна Дячук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Шістдесяті роки 20 століття є часом становлення ландшафтно-екології (та її розділу - ландшафтно-геохімічної екології) в нашій країні. Це сприяло зростанню рівня практичного використання ландшафтознавства і геохімії ландшафту при розв'язанні екологічних завдань, які викликані інтенсивним впливом суспільства на природне середовище (Гуцуляк, 2002. Ландшафтна екологія: Геохімічний аспект).

Розвиток ландшафтно-геохімічного напрямку на географічному факультеті ЧНУ пов'язаний із розвитком на кафедрі фізичної географії таких наук як ландшафтознавство, геохімія ландшафту, ландшафтна екологія.

Основоположник даного напрямку на кафедрі - професор Василь Миколайович Гуцуляк. Працюючи в Чернівецькому університеті, В.М.Гуцуляк створив тут ґрунтово-геохімічну лабораторію (1975р.), де проходила активна наукова діяльність. Була створена значна аналітична геохімічна база даних природних компонентів. В.М.Гуцуляк читав курси «Ландшафтознавство», «Геохімія ландшафту», «Медична географія», «Ландшафтна екологія». У 1994р. захистив докторську дисертацію в Інституті географії Академії Наук України на тему «Еколого-геохімічний аналіз антропогенних ландшафтів (на прикладі Чернівецької області і півночі Молдови)» (Гуцуляк, 1994. Еколого-геохімічний...). У 1994р. отримав звання професора. Вперше в Україні заснував науковий напрям ландшафтно-геохімічної екології (Гуцуляк, 1995. Ландшафтно-геохімічна екологія). Професор В.М.Гуцуляк виступав організатором досліджень з ландшафтно-екології в межах Буковинського регіону. Протягом багатьох років ним досліджувались проблеми техногенного геохімічного навантаження на природне середовище, особливо урбанізованих територій.

В цьому напрямку успішно працюють і захищають кандидатські дисертації аспіранти, виконуються дослідження по держбюджетних темах. У рамках ландшафтно-геохімічного напрямку під керівництвом проф. Гуцуляка В.М. сформувалась нова наукова мікрошкола - ландшафтно-геохімічної екології (доц. Присакар В.Б., доц. Ніколаєв А.М., доц. Наконечний К.П., доц. Кирилюк С.М., доц. Ходан Г.Д.). По даному напрямку підготовлено 7 кандидатів наук.

Зокрема, кандидатська дисертація Присакаря В.Б. «Еколого-геохімічний аналіз та оцінка поселенських ландшафтів Чернівецької області» присвячена геохімічним особливостям поселенських (селитебних) ландшафтів, кандидатська дисертація Ніколаєва А.М. «Гідролого-геохімічна оцінка стану річок урбанізованої території (на прикладі м. Чернівці)» - геохімічним властивостям водних ландшафтів, кандидатська дисертація Кирилюка С.М. «Ландшафтно-екологічний аналіз та оцінка ландшафтних комплексів для цілей садівництва (на прикладі Хотинської височини)» - геохімічним особливостям сільськогосподарських ландшафтів, кандидатська дисертація Ходан Г.Д. «Еколого-геохімічна оцінка дорожніх ландшафтів Чернівецької області» - геохімічним властивостям дорожніх

ландшафтів, кандидатська дисертація Танасюка М.В. «Ландшафтно-геохімічний аналіз та оцінка екологічного стану сільських геосистем (на прикладі Північної Буковини)» - геохімічним особливостям сільськогосподарському класу антропогенних ландшафтів. Близькими до них є дисертації Наконечного К.П. «Медико-екологічна оцінка поселенських ландшафтів Чернівецької області» та Невенченко А.І. «Еколого-грошова оцінка земель урбанізованих територій (на прикладі Коломийського Прикарпаття).

Наукові праці В.М. Гуцуляка та його мікрошколи стали значним внеском у розвиток теоретичних і методичних основ геоекології, геохімії, прикладного ландшафтознавства (навчальний посібник “Ландшафтно-геохімічна екологія”, 2002р. - вперше виданий в Україні). Розроблена еколого-геохімічна концепція оцінки якісного стану ландшафтного середовища. На її основі запропоновані методичні прийоми визначення техногенного геохімічного навантаження та інтегральної оцінка екологічної ситуації (екологічної небезпечності) ландшафту. Використання вказаних розробок дозволяє врахувати синергічну дію антропогенних факторів (навантаження) та екологічну значимість компонентів ландшафту. Особлива увага при цьому приділялася проблемам геоекології людини.

Вперше була складена серія карт (велико - та середньомасштабні ландшафтні, геохімічні, ґрунтові та екологічні карти регіонів Західної України, в тому числі м. Чернівці, Івано-Франківськ, а також Молдови). На особливу увагу заслуговують карти ландшафтно-функціональних комплексів, виконані в масштабі 1:10000 (м. Чернівці, м. Івано-Франківськ, м. Коломия, всі районні центри Чернівецької області). Були запрошені до участі у дослідженнях і складанні подібних карт Молдови (Інституту географії АН Молдови), Румунії (Сучавський університет). Результати наукових пошуків доповідались та вміщені в матеріалах міжнародних конгресів та в наукових журналах (Софія (Болгарія), Прага(Чехія), Бухарест (Румунія), Бонн (Німеччина), Торонто (Канада), Сеул (Південна Корея) та ін.)

Ландшафтно-геохімічний напрям дозволяє географам вирішити , на нашу думку, дві основні групи завдань. Перша група завдань пов'язана із вивченням впливу антропогенно-техногенного геохімічного навантаження, створеного людською діяльністю, на зміну ландшафтних комплексів та природних компонентів. Друга група завдань – це вплив природних, і техногенних компонентів-чинників ландшафту на стан і розвиток біотріади «рослина, тварина, людина». Дана група завдань тісно переплітається із завданнями медичної географії, тобто медико-екологічним напрямом.

Перспективність ландшафтно-геохімічного напрямку на кафедрі фізичної географії Чернівецького університету підтверджується розвитком, перш за все, ландшафтно-еколого-геохімічними дослідженнями, спрямованих на пізнання стану природного середовища, з метою його раціонального використання і охорони, вирішення актуальних екологічних проблем.